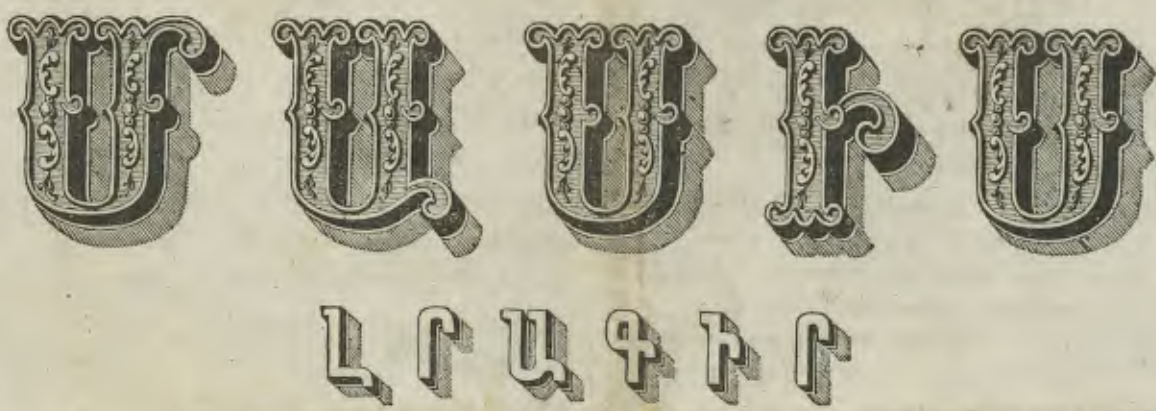

Տարեկան դինն է 120 դր.
Վեցամսեայ " 65 "
Եռամսեայ " 35 "
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարս է :
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 րն
եւ 16 րն կը սկսին :

Դուրս երթալով լրագրութեան ծանուցում
ծախար ամեն մէկ թիւին համար 20
փարս է :
Լրագրութեան վերաբերեալ նամակ կամ որ
եւ ինչ գրութիւն, խմբագրին պիտի
ուղարկուի . եւ ամեն ծանուցում ծախ-
ար խրկուին փարս է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿԱՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ՓԵՏՐԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Լաւագական լրագրութեան ուշադ-
րութիւնը առ միջոցին Բուսիոյ տեղու-
թեան կայութեանը վրայ ժողովրդած է
բողոքովին : Գետական ծանուցադի-
ւերը նամակներն ու շրջաբերականները
անընդհատ կը շարունակեն, բայց Բու-
սիոյ կառավարութիւնը միշտ նոյն անո-
րոշ եւ տարտամ քաղաքականութեան
վիճակին մէջ է, եւ մանաւանդ Լաւա-
րիոյ հետ անհամաձայնութիւնը օր ըստ
օրէ մեծնալով վրայ կ'երեւայ :

Ուստի տեղութիւնն ալ ամեն կեր-
պով կ'աշխատի Բուսիոյ կառավարու-
թեան առ ընթացքը քաջալերելու : Գեր-
մանական Տալ-ը լրագրիւրը Նիկիոյ
կայսեր մէկ նամակը կը հրատարակէ Բու-
սիոյ թագաւորին գրով, որուն մէջ
Ուսիոյ կայսրը իր գահութիւնը կը
յայտնէ Բուսիոյ թագաւորին քաղա-
քականութեան, եւ յոյս կը ցուցնէ,
որ առ ընթացքէն չխտորի :

Միւս կողմանէ՝ Լաւարիոյ կառա-
վարութիւնն ալ իր քաղաքականութեան
նը վրայ հաստատ կ'եղած՝ գերմանական
դաշնակցութեան մէջ գտնուող տեղու-
թեան շրջաբերականներ խրկելով՝ դա-
նոնք կը հրաւիրէ դաշնակցութեան զօր-
քերը պատերազմի պատրաստ վիճակի մէջ
դնելու, եւ յայտարարութիւն կ'ընէ թէ՛
իր առ խնդիրը չնդունակելու ալ ըլլայնէ,
ինքը իր քաղաքականութիւնը բնաւ չպի-
տի փոխել :

Վիեննայի մէջ Ուսիոյ հետ բաց-
ված դեսպանախօսութիւնները առ այժմ
կախ քննարկման են : Արդի թէ խոր-
հուրդի նստող երեք տեղութիւնները
յատուկ երեսփոխաններ պիտի խրկեն
Վիեննա : Ենթադրեալ կառավարութիւ-
նը Բուսիոյ տեղի նախկին դեսպան Լորտ
Մէյնոյ ընդ պիտի խրկէ : Գաղղիոյ կառա-
վարութիւնը՝ օրինակական ժողովին նա-
խագահ Սօրին կ'ունը պիտի խրկէ : Վի-
եննայէն Փարիզի լրագրութեանը զբաղ-
մանը նամակներն ալ կ'ընեն թէ, խօսակցու-
թիւնները երեք տեղութեանց այժմեան
դեսպանները պիտի ընեն, բայց իրենց օգ-
նականներ պիտի խրկուին :

Բ. Գլան կողմէն Պոստ էֆէնտին
Լահմա Վիեննայէն Եֆէնտին պիտի խրկեն
կրկն : Ուրիշ նամակներն ալ կ'ընեն թէ
բարձրագոյն Լիւիսիոյ պիտի խրկուի :
Պատերազմական պատրաստութիւն-
ները միշտ կը շարունակեն Ենթադրեալ, Գաղ-
ղիոյ, Լաւարիոյ եւ Ուսիոյ մէջ :

Քաղաքական-Լրագրութեան լրագիրը յունվար
17/29 թուով հետեւեալ հեռագրաւ

Կան լուրերը կը հրատարակէ :
« Բուսիոյ կառավարութիւնը եր-
կու բանակ կը պատրաստէ Սիւզլայի սահ-
մանագրութեան, մէկովը Գաղղիոյ եւ միւ-
սովը Լաւարիոյ դէմ դնելու համար : »

« Գերմանական դաշնակցութեան
ժողովին մէջ Հաննովերի, Պատի եւ Պը-
րոնսի վրէժի կառավարութիւնները եւ
Թուրինի վրէժի իշխանութիւնները Լաւա-
րիոյ քաղաքականութեանը հաւանու-
թիւն տուին : »

Գերմանական լրագրութեանը Սիւ-
զլայի (Շվեդի տեղութեան մայրաքա-
ղաքէն) տանքով հեռագրաւորմը կը
հրատարակեն, որուն մէջ բաժնէ թէ
Շվեդի բանակին հրաման եղեր է մարտի
վերջը ճամբայ ելլելու համար պատրաստ
գտնուելու :

ԳԵՐԵՄԵՆ ԵԿԱԾ ԼՈՒՐԵՐ

Գլորմէն եկած նամակները նշանա-
կութեան արժանի բան մը չեն խնայելու,
եւ մեծ զբոլովութեամբ կը խօսին դաշ-
նակց զօրաց սպարապետներուն ըսած
անօրէնութիւններուն վրայ :

Լաւարիոյ պատրաստութիւններուն նայե-
լով՝ ընդհանրապէս կը կարծուի, որ Սե-
վաթիոյ դէմ վերջին յարձակումն ը-
լալու ժամանակը մօտ է :

Յունվար 27 թուով Սեվաթիոյ
մայրաքաղաքին Բաթ-Տօնի լրագ-
րին գրով նամակի մը մէջ հետեւեալ
լուրերը կը կարդանք :

« Կը ծանուցանեն թէ 40 հազար
Ուսի զօրաց բանակ մը Պալաքլայի
ետեւները տեսնուիլ է. բայց առ լուրին
ստուգութեանը չեմ կրնար երաշխաւոր
ըլլալ : »

Թանգանթը կը գոռայ Սեվաթիո-
յի բերդերուն կողմը : Կրկնայ որ ու-
սիրը նորէն դուրս յարձակի են : »

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝
Վիեննայի օսմանեան դեսպանատան
խորհրդականի պաշտօնով անցնալ շար-
թու մայրաքաղաքէն ճամբայ ելող Բիզա
պէյը Փարիզի օսմանեան դեսպանատան
խորհրդականի անուանեցաւ :

Վիեննայի օսմանեան դեսպանատան
առաջին քարտուղար Սեթիէր էֆէնտին
Փարիզի օսմանեան դեսպանատան առա-
ջին քարտուղար անուանեցաւ :

Վիեննայի օսմանեան դեսպանատան
երկրորդ քարտուղար Լաւարիոյ էֆէնտին
Փարիզի օսմանեան դեսպանատան երկրորդ
քարտուղար անուանեցաւ :

Վաւանայի յունվար 26 թուով կը
ծանուցանեն թէ, Գլորմէն փոխադրուե-
լիք Օսմանեան 35 հազար զօրքերէն մի-
այն 6 հազար հողի մնացել են Վաւան,
եւ անոնք ալ հետ զհետէ փոխադրուե-
լու վրայ են :

Բարձրագոյն Լաւարիոյ փաշան
յունվար 25 ին Վաւանայի Գլորմէն գա-
ցել է բաղնիքի զօրք ու պաշար տա-
նելով հետը :

Բարձրագոյն Լաւարիոյ փաշային
ձեռքին տակը գտնուած երեւելի զինուո-
րական հրամանատարներէն Սեթիէր պէյը
(Վաւանայի կողմը) ուրբաթ օրը Սե-
թիէր շոգնաւալ մայրաքաղաքս եկաւ
Վաւանայի նամակներ բերելով Բարձ-
րագոյն պաշտօնէն : Վաւանի մը օրէն Սե-
թիէր պէյը Պալաքլայ պիտի խրկուի՝ հոն
գտնուող 6-7 հազարի չափ ձիաւոր զօր-
քերը նաւ դնելու : Նանցեմով Գլորմէն
կայսերական բանակը 10-12 հազար
ձիաւոր պիտի ունենայ :

Կայսերական կառավարութիւնը ար-
դէն 6,000 վրան (չափը) տուած է
դաշնակց տեղութեանց զօրքերուն : Ե-
ստիք բաւական չըլլալով, թիւում թա-
րանի վերատեսուէչ վեհապետ Պէթ-Տի-
փաշան զիշեր յորեկ բաղնիքի զօրձա-
ւոր աշխատանքներով շարժեալ շարժեալ 500
նոր վրան կը պատրաստէ ու դաշնակց
զօրաց զօրձակալութիւններուն կը յանձ-
նէ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՆԳՎԵՆ : Խորհրդարանները
յունվար 11/23 ին բացվեցան :

Ենցի օրը հասարակաց խորհրդարա-
նին անդամներէն Պ. Ռօպօք՝ առաջար-
կեց որ յանձնարարական ժողով մը կազ-
մուի Սեվաթիոյ առջեւ գտնուող
անգղիացեաց բանակին վիճակը քննելու :
Ես առաջարկութեան վրայ տեղութեան
պաշտօնէից խորհրդին նախագահ Լորտ
Տօն Ռօպօք անմիջապէս իր հրաժարա-
կանը տուաւ :

Ես հրաժարման պատճառը երեք օր
ետքը Լորտ Տօն Ռօպօք հասարակաց
խորհրդարանին մէջ բացատրեց :

Միւս օրը իր բրած ատենաբանու-
թեան զինուոր կտորները :

Կառավարութեան զլուր կեցող իմ ազ-
նի բարեկամի խնդրանքով՝ որ օրուսն թողցի
խորհրդայն նախագահութեան պաշտօնէն հրաժա-
րելուս վրայ տակը բացատրութիւններ :

Ենցի ալ երեւոյթի մը խորհրդարանին
մէջ պատուաւոր անդամ (Պ. Ռօպօք) խնայեց
որ Սեվաթիոյ առջեւ անգղիացի պաշտօնէին
վիճակը քննելու համար յանձնարարական ժողով

մը կազմուի առաջարկութեան պիտի ընէ : Ասանկ
առաջարկութեան մը կ'ապաստեն :

Սեթիէր շոգնաւալ միւր զօրքերուն Սե-
վաթիոյ օրը առջեւ ունեցած տխուր վիճակը : Սե-
թիէր շոգնաւալ տեղեկութիւնները ոչ միայն վատա-
կեն, այլ տակաւի եւ սիրա կորստով . եւ տարակոյս
չունիմ որ ան դէպք վիճակները մեղմանան հա-
մար պէտք եղած միջոցները բանեցնելու մարդ
դէմ չկենար :

Կը յայտնեմ ձեզի թէ, առ պատերազմին
մէջ անանկ բաներ կան, որոնց պաշտօնական կեր-
պով տեղեկացած եմ, ու չեմ կրնար հասկնալ :

Բանակին վիճակը անհասկնալի է ինձի
համար : Եւ որ անցնալ տարի Սեվաթիոյ վի-
րայ զօրութիւն խրկած ատենին՝ բազմ թէ, ծո-
վէն եւ լաւ նաւահանութեան մը եօթը միայն հա-
ռու մեր զօրքերը ուտելիքի, հանդերձի եւ պա-
տրագրանի կարօտութիւն պիտի քաշեն, անանկ
որ օրը 90—100 մարդ մեռնի, անանկ գոյատե-
լութիւն մը հաւանականութեան բողոքովին հակա-
ռակ պիտի համարեն :

Սակայն մենք ամեն ալ դիտելու եղածնե-
րուն տխուր ճշմարտութիւնը . եւ ես չեմ զե-
շտեմ ինչ որ անցնալով յարկայ երեսփոխանին ը-
րած առաջարկութիւնը եւ ձեռք տալով յոյս
կրնայի ունենալ :

Հոս կ'սկսի Լորտ Տօն Ռօպօք ման-
րամանաբար պատմելու, թէ ինչպէս ին-
քը հոկտեմբեր ամսէն ի վեր պատերազ-
մի պաշտօնէին փոխվիլով ուղիւ էր ու իր
ընկերները չէին հաճեր, եւ կը շարու-
նակէ :

Ես պարագաներուս մէջ, խորհրդարանին
անդամներէն շատերուն փառահալութիւնը վրայ-
լով, եւ յուսալով որ թէպէս իմ խորհրդակցա-
նեղութեամբ ալ չըլլան, տակաւին կրնայի օգտա-
կար դեպ մը ցուցնելու կարծիք ընել : Արեւելքի
պատերազմին այժմեան վիճակին մէջ, ուստի ոչ
բոլորէն որ հրաժարական տալ :

Ես մերժեմ որ կարծեն թէ ինչ որ կարելի էր
ընել եղաւ, կրնան քննութեան առաջարկութեան
նը դէմ մղուիլ . եւ չեմ կրնար Գրեյի ըրտ
Լաւարիոյ թէ շարժարկի օրը հրաժարակա-
նը տալու դիտաւորութիւն ունիլ, պատասխան
չառի :

Իրեկունք տեսալ Լորտ Վալթեր, եւ ին-
ժի բաւ թէ հրաժարական տալու Ուսիոյ
դաշնակց, եւ Վ. թագաւորին բարեհաճելու իր հը-
րաժարական ընդունելու : Ենցի ալ, տեղութեան
պաշտօնէից անդամներէն ներքին է քննութեան առա-
ջարկութեանը դէմ մղուիլ թէ ինչ կրնան խոճ-
մրտանքով ընել . բայց խօսք մը կայ որ կը յու-
սամ կը կատարվի . այսինքն՝ պատերազմի պաշ-
տօնէութիւնը իմ ազնիւ բարեկամս ըրտ Բալ-
մերթիւնին պիտի արկնի :

Հաւաքուի պիտի ըլլա՞մ տեսնելով որ
իմ հրաժարումս անանկ արդիւնք մը պիտի ու-
նենայ . ինչու որ կը կարծեն թէ երկրին շահն ու
օգուտը կը պահանջէ անանկ փոփոխութիւն մը
ընել պաշտօնէից մէջ, որոնք թիւեւս այնչափ
գիւրութեամբ չեն կրնար ըլլալ թէ որ ես հրա-
ժարական տուած չըլլայի :

Իմ կարծիքս ան է որ, պատերազմը ամե-
նագորաւոր կերպով յաւաք տարվելու է՝ թէ որ
պատուաւոր խաղաղութիւն մը ձեռք բերելու յոյս
ունենալ կ'ուզեն : Թեպէ որ առ հոգեւով յաւաք
տարվի, չեմ կարծեր որ անգ անգ տեսնուիմ
վատութիւնը անգ անգ . ինչու որ Լաւարիոյ
ձեռնառութեամբ որ այսօր հետեւ ստացի կ'ե-
րեւայ, տարակոյս չունիմ Ուսիոյ յաղթանակը :

Եստեղ 500 հազար զօրք մեզի օգնու թեան
պիտի բերէ, եւ կրնանք փառահալ մեր դաշնակց
Գաղղիացեաց կայսեր հաւատարմութեանը վրայ :
Լորտ համոզված եմ՝ առ օրերս անոր մայրաքա-

Տղան վաճառատունը կը դառնայ, բանը վարդապետը կը պատմէ, եւ կ'աղաչուի անոր որ իրեն հետ վիճակահանութեան գրաստունը երթայ: Ա՛յ շահաւորանք զանիւ կ'առնէ կողմը կը քաշէ, կ'աղաչանէ, եւ զիստի զինուոյ շահաւորանքին մէջ կը պահէ. յետոյ տոմարը ձեռքը վիճակահանութեան գրաստունը կ'երթայ: Վաճառակաւ տը կը յայտնէ թէ, տղան հետը չըլլայ. նէ չըլտար ստակը վճարել. եւ կ'ըսէ անոր որ երթայ բերէ: Աստուծոյ վրայ սպաննողը կը շփոթի, գոյնը կը նետէ եւ կը մարի կ'ըլլայ: Դամ մը ետքը սպաննութիւնը երեւան կ'երէ, եւ յանցաւորը բանտ կը գրկէ:

Փարիզի գլխաւոր թատրոններուն մէկուն մէջ գերատառութիւն ընող Վ. Թիլիկինը երկրորդ աս օրերս կը մեռնէ: Աստիք բնաւ զատիկ չունէին. այսուամենայնիւ յուղարկաւորութեան օրը եկելէ զեղեցի մէջ սուգի կերպարանքով երկտատաւոր մը կը տեսնուէր, որ աստիկ կըսէ կիծի մէջ կ'երեւար, եւ կէս ձայնով անգարար «ո՛հ հայր իմ, եղիւն հայր իմ», բառերը կը կրկնէր: Արդը կատարելէն ետեւ, երկտատաւորը դուրսը բոց քալելով մեռելոյն կողքին ետեւէն մինչեւ գերեզմանատունը դնաց, ուր հառապանքները կրկնապատկեցան: Երբոր հողը մեռելին վրայ տալ սկսան, մեծ ձայնով «ո՛հ հայր իմ, ալ լինաւ, ալ քեզ չպիտի տեսնեմ», պոռալով գետնին վրայ մարեցաւ ինկաւ: Հուղարկաւորները վրան թափելով շատ աշխատութեամբ անոր խեղքը գլուխը բերին. եւ որովհետեւ քալելու կարողութիւն չունէր, սղոյ կառքերուն մէկուն մէջ զրին ու նստած տունը տարին:

Աս դիպումը Վ. Թիլիկինն պատմեցին. լսին նաեւ թէ՛ երկտատաւորին դէպքը իր երկանը գէմքին հետ մեծ նաւնոթիւն ունէր: Այնք մտածեց որ աս երկտատաւոր իր երկանը մէկ անհարազատ զուակը եղած պիտի ըլլայ, եւ անոր ասանկ կակիծի մէջ խնայելով բարի գաղտնաւորութեան նշան մը սկսելով ուղեց երթալ տեսնել զանիկա: Այլու երկտատաւորին նստած տունը գնաց ու զանիկա անհողին մէջ պառկած գտաւ. կ'երեւար թէ տեսնէ բռնաբաւէ: Երկտատաւորը իրեն այցելութեան եկող կնիկանը անունը լսած ատենը մեծ շփոթութեան մէջ ինկաւ ու այլալեզու. բայց Վ. Թիլիկինը բարեաւորութեամբ զանիկա քաջալերեց, որով երկտատաւորը վերջապէս հաճեցաւ իր պատմութիւնը անոր ընելու, որտեղ աս տեսակ ամեն պատմութիւններէն տարբերութիւն չունէր: Իր մայրը արտին կըսէ կիծէ մեռելի երբոր հայրը Վ. Թիլիկինը հետ կարգովեւ համար զանիկա խորոցիւ է: Աս ժամանակէն ի վեր ինքն ալ իր հօրը կ'ապած քիչ մը եկամուտով կ'աղբի եղեր, ուսկից այսուհետեւ պիտի զբերվէր անոր մահուամբը:

Երկտատաւորին ասանք պատմած ատենը, Վ. Թիլիկինը ուշադրութեամբ աշտոր գէմքը զետեղելով, ստուգելու իր մեռած երկանը գէմքին քիչ մը նման կը գտնար: Աս որովհետեւ երկտատաւորը քաղաքաւարութեամբ անոր յայտնէր էր որ իր հանգուցեալ հօրը մէկ յիշատակը ձեռք ձգելու շատ կը փախարէ: Վ. Թիլիկինը երկրորդ անգամ անոր այցելութեան երթալուն, իր երկանը ամեն օրուան դուրս ծածած ոսկի ժամացոյցն ու գահարազարդ ոսկի մը վրայ քաջալով պատկերը տուաւ անոր: Աս ընծաներուն հետ նաեւ հարցոր Ֆրանսիոյ գրամատիւ գրէ մը

տուաւ, որտեղ երկտատաւորը ընդունեց: Հետոյ Վ. Թիլիկինը տուն դարձաւ, խառնապաղ կ'երկտատաւորին որ իր ձեռքէն եկած հողն ու խնամքը պիտի ընէ:

Այլու օր ետքը, Վ. Թիլիկինը ուղեց այցելութիւն մըն ալ ընել երկտատաւորին, բայց զարմանքը խիստ մեծ եղաւ երբոր իմացաւ թէ անցաւ եղեր է. աս զին անդին հաշտեցնելով շատ չանցաւ առած տեղեկութիւնները զննքը համազեցին որ ան երկտատաւորը վարպետ գող մըն էր եւ աս ճարտար հաւաքով զննքը խաբէր է:

Վերելացի Թիլիկին մը Սան Ֆրանչիսկոյ լրագիրներուն մէջ հետեւեալ ծանուցումը կը հրատարակէ իր վրայ:

«Ես ճիշդ քսան տարու եմ, բայց մինչեւ որ երկու տարի ալ չմեծնամ չեմ կարողով: Առանձնապէս Մարիլիթայի ընծայարանին մէջ սորված եմ: Այնտեղ ու կը սիրեմ իմ տարիքիս վերաբերեալ ամեն աշխատութիւններուն զբաղել, զօրօրինակ հաց եւ կարկանդակ շինել, շուտիկ լուալ: Աստուծոյ ծովին գիտեմ, բանթարն կը կարեմ: Սառեւուն վրայ սահիլ, ձի հեծնալ, կաքաւել, երգել, բիսնո չալել, ճախարակի (չեքիք) վրայ մանել, վերջապէս իմ սեռէս մէկէ մը իրաւամբ ինչ որ կ'ընայ սպասվել ամեն ալ գիտեմ: Զի վաղցորեւ մասին ալ հետեւեալ զբաւը գտելու (պոս թուրմադ) չափ բաւական վարժ եմ. ով կըլայ ըլլայ ինծի հետ մեքողը երկու ձի թող բերէ, ես անոնցմէ մէկը կ'ընտրեմ ու տասը ոտք առաջէն կ'սկսիմ ձիս վաղցորել: Եւ որ հակառակորդս մինչեւ մը գոն մը տեղ ինծի համեմու ըլլայ, ես անոր կ'ըլլամ: Թէ որ չըլլայ համեմու ձիս իմ ըլլայ:

Ես ոչ չայ կը խմեմ, ոչ խազիկ, եւ ոչ ալ քորսէ կը հագնեմ. երկիս աս մասին ազատ է ինչպէս ուղե անանկ ընելու: Անկան իրաւունքներուն կը հաւատամ. բայց յարմար չեմ գտնար որ քաղաքական գործերու խառնուրդ: Հասակս ոչ երկայն է եւ ոչ կարճ, ոչ հաստ եւ ոչ բարակ. ձերմակ ու կարմիր ներկեր չեմ գործածեր: Առեւտրի որ երկիս ոչ ըմպելիք եւ ոչ ծխախոտ գործածէ: Այնպէս երկտատաւոր կամ ծեր, հարուստ կամ աղքատ ըլլալ, բայց վերջին ատիճան ըլլալու չէ: Պէտք է որ աղէկ կրթութիւն մը ունենայ, եւ ինծի ալ ազատ թողութեւն ընելու:»

Փարիզի մէջ 325 տեսակ արհեստ կայ, որոնց 64816 վարպետ եւ 342550 գործաւոր կ'ընդունեն երկուսէ, 204925 ը պըր, 112891 ը կին եւ 24114 ը տղաք, ընդ ամենը 407346 հոգի:

Աս արհեստաւորներուն շինած բոլոր գործերուն դուրմարը՝ տարին 1463 միլիոն 628,000 Ֆրանքի կը հասնի:

ՎԵՐԶԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գործուն յունվար 27 թուով զբաղած նամակ մը լուր կուտայ թէ, գաղղիացիները Ավստրալիոյ տակը խորունկ ական (լազմ) մը բացիւ են վերջին յարձակումն ըրած ամենին նետել տալու համար: Ուստի արհիւ խնամալով, շատ աշխատել են գտնար, եւ վերջապէս յունվար 23 ին զիշերը հաւատակ ական մը բանալով գաղղիացի ու լազմ ականը նետել տաւեր են, եւ եր-

կու գաղղիացի զործաւոր կեանքերն իրոյս սեր են:

Ասանկ դիպումները չ'աւ կը պատահին պաշարութեան ժամանակ, եւ նշանակութիւն մը չեն կրնար ունենալ:

Արեւելի Ռուսիոյ կայսեր անդրադիտելի որդին Եղեքանդը մեծ գաւթը կ'ընդունաւ անձնատարհ զօրաց գունդերովը Ավստրալիոյ կը մտնուայ:

Գաղղիացի բանակներուն ալ հետ գհետեւոր զօրք կը հասնին:

Յուրան ու ձիւնը նորէն սկսել են. բայց ձմեռուան վերջն ըլլալով՝ կը յուսացվի որ շատ չըջեր:

Զօրաց առողջութեան վիճակը ընդհանրապէս աղէկ է, միայն քանի մը հոգի քրոնացէն մեռնող եղեր է մէկ գունդի մը զօրքերէն, ուսկից կը հասկնան որ աս աղէտակի հիւանդութիւնը բարեբաղդաբար տարածված չէ գաղղիացի բանակներուն մէջ:

Ենթադ շարժում մայրաքաղաքի մէջ լուր մը տարածվեցաւ թէ, յունվար 19 ին ուսաց Ավստրալիոյ գունդս յարձակում ըրած ժամանակը՝ անոնց հետ պատերազմի բռնաբող գաղղիացի զօրքերուն օգնութեան հասնող ուրիշ գաղղիական գունդ մը գիշերուան մուկէն խորտակելով, իրենց ընկերները թշուառի կարծիք ու անոնց վրայ կրակ բերել են, որով գաղղիացի մէկ շատ մարդ վիրաւորվել է:

Մայրաքաղաքիս գաղղիներէն Ժառլոս լոպրիլը ի պաշտօնէ կը ծանուցանէ թէ՛ աս լուրը բոլորովն անհիմն է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԿԱՏԵՍԻՒՄ

Երկրագործութիւնը կամ մշակութիւնը այն արտադրանք է որ հողին ինքնութեան բուսականութեան ուսել աստաւ եւ աւելի աղէկ բնական համար հողուն պէտք եղած բաները հողալ կը ստրկեցնեն:

Բայց երբ գործարանը ունեցող մարմիններ են որ մէկ սերմ մը առաջ կուգան, եւ հողին միջնորդութեամբն ու թաղանթներով կ'աճեն կը մեծանան ըստ իր արտադրանքի կ'աճեն կը մեծանան. քանի որ իրենց բուսած տեղը արմատին վրայ կ'ենան նէ գաղար կը մնան, որ է իրենց կենդանութիւնը. բայց շատը կան որ ասեն մը անցնելէն ետքը կը շարժան. բունը քնքուշ եղանակով ինչպէս են խոտերը, շատ չեն զիմանար. ու մանր մէկ եւ անմար երկու կ'ենեն տարի կը գիմանան: Բունը կարծր կամ փայտեղէն եղանակները, ինչպէս են ծառերը, քիչ մը երկան ասեն կը գիմանան:

Խոտեղենները շատ մը մասունքներ կը բաղկանան, որ իրենց գործարանը կը սեպվեն. ինչպէս են Երմա, որ հողին տակը կ'ըլլայ, Բուռ, որ արմատին անմիջապէս սկսելով գէպ ի վեր կը բարձրանայ. Տեղէն, որ տափակ եւ կախով եւ մանր թելերէ հիւսված եւ սովորաբար կ'աճէ են. Ծաղիկ, որ իրարու քով եւ իրարու վրայ շարժած մանր կամ խոշոր փայտիկ տերեւներ են. ասանք շատ անգամ դաժնաւոր եւ երբեմն ալ ձերմակ կ'ըլլան. եւ բուսոյն իր նմանը արտադրելու կարողութիւն ունեցող մասին կամ սերմին պահպանութիւն կ'ընեն. Պոռն, սերմին ամանն է. եւ Սերմը պոռնի մէջ կ'աճէ են:

Մէկ բոյս մը մշակել կ'ըսվի երբոր ան բոյսը կամ անոր սերմը բանած հողի մը մէջ կը դրնեն կը անկեն, եւ ամենայն ու մեծնալուն վրայ մասնաւորապէս ջանք եւ խնամք կ'ունենան. եւ ժամանակի զոյ նէ մարդու կամ անասնոց օգտակար բերքը ան բուսոյն վրայէն կ'ստրկեն:

Մշակութիւնը հինգի կը բաժնորի, որ իրարու հետ շատ տեսակ համեմատութիւն ունեն: Առաջինն է արտի մշակութիւն, ցորեն կամ գարի կամ ուրիշ ասանց պէս բնական ցանկերը համար: Երկրորդն է պարսկապանութիւն, որ է խոտեղեններ հաղորդել մարդու կամ անասնոց պիտանքը համար: Երրորդն է ծաղիկ մշակու-

թիւն: Զորքերն է այգեպանութիւն՝ խաղող հաղորդելու համար: Հինգերորդն է ծառայ մշակութիւն, որով ծառ կը հաղորդեն կամ պաղպի համար, կամ տախտակ եւ զերան (տիլիկ) առնելու համար, կամ վառելու համար:

Ամենէն օգտակար եւ ամենէն աւելի յարգութեան արժանին է արտի մշակութիւնը:

Այս մշակութեան հետ շատ մօտէն յարմարութիւն ունեցող գիտութիւններն են Տարբարաբանութիւնն ու Բուսաբանութիւնը. բայց ուրիշ գիտութիւններն ալ շատ օգուտ կ'ընեն ասոր: Մշակող Տարբարաբանութիւնը գիտնալով կըրնայ աս գիտութեան կանոններով բանելու հոգին եւ գործելու տղին (Փըշըր) բնութիւնը հասկնալ, որ աղբը հողին բնութեանը յարմարութիւն մէկին պակասութիւնը մէկալով ընդունէ: Բուսաբանութեան կը տարին իրեն մշակելու եւ հաղորդելու բուսաց բնութիւնն ու յատկութիւնները:

Արեւն ասեն է որ աշխարհիս վրայ մարդ եւ անասուն կայ՝ մշակութիւն ալ կայ հարկաւ:

Ամեն աղբ մէկ կ'ընալով յատկապէս եղած չեն այս արտադրանք մէջ. շատ աղբ կայ որ հողի թէ լսած ըլլան թէ գետինը յատկապէս կը բանով եւ բան կը ցանեն. իրենց սպասարար համար կամ որտեղութիւն կ'ընեն կամ հոգեւորութիւն: Ասանկ են Թաթար աղբը, Արաբացիները, հիւսիսային Ամերիկայի մէջ գտնուած բուն փայտին ամերիկացիները, որ հաստատուն բնակութիւն չունեն, եւ հողին են կամ որտեղ:

Մշակութեան յարգը գիտող եւ աղէկ ծաղիկներով աղգէն են Եւրոպացի աղբաց շատը. մասնաւոր Իտալացիք եւ Գաղղիացիք, Անգլիացիք եւ Գերմանացիք. եւ Ասիայի մէջ Չինացիք, Ճապոնացիք եւ Հնդկաւասանցիք, եւ քաղաքներու կամ գետերու մէջ հաստատուն բնակութիւն ունեցող ամեն աղբ, որ քիչ շատ մշակութիւն ընելով խեղճ եւ բարբարական չեն ապրիր:

Մշակութեան սեր ձգելու եւ երկրագործութիւն բնել կամ ընել տալու անհուն անհամար աղէկութիւններ ունի: Մի եւ նոյն երկրի մշակած չըլլային քիչ մարդ կը պահէ, մշակած ըլլալով շատ մարդ կ'ընայ պահէ: Այն տեղին բնակիչները կըրթութեան ասի մասն կ'ըլլան կամ գետին կը մանեն. կեանքը անքի զուարճալի կ'ըլլայ. նեղութիւնը քիչ կ'ըլլայ. արուեստներն ալ կը ծաղկեն. քանզի արուեստներուն շատին նիւթը մշակութիւնով գետին բերքերն առաջ կուգայ. վաճառակաւութիւնն ալ կը ծաղկի, այն երկրին գործածութեանն եղեւոյժ բերքերը գուրսի երկրներ տանելով, վաճառելով եւ շահ ընելով: Աղբաց հարստանալու եւ հանդիսաւ ապրելու տղիւրեւուն մէկը, մասնաւոր թէ գետնաւոր, երկրագործութիւնն է:

Արտաբնակ երկրագործութիւնը յայտնի է որ Աստուած անիկայ գրախտին մէջ գրաւնէ գրախտը բանելու եւ պահելու համար դուռ: Նոյն համար յայտնի կ'ընէ Աստուածաշունչ գրքը որ հաղաթոր էր եւ այգի անկէ: Վանաստ մշակութեան սկիզբ կը համարին մասնաւորները՝ Իտալացիացիք Գաղղիացիք երկրի եկած ասանք, որ է Պաղեստին կամ Հըրատաստ. գետնին զորմանալիս աստութիւնը եւ բարեբերութիւնը տեսնելով բոլորովն մշակութեան տունը զերեք: Զէ թէ միայն հասարակ փողովաւոր մշակութիւն կ'ընէր, այլեւ մեծամեծներն ալ ընդարձակ գետին ունէին, եւ մշակութեան կողմանէ ջանքերնին շատ էր որ իրենց իրենց ձեռքը երկրագործութիւն կ'ընէին:

Պաղղեացիները՝ որ հիմախուս Բիլոստին աղբին նախնիքն են եւ Պաղեստին կողմը կը բնակէին, մշակութեան կողմանէ ուրիշ աղգէն ամենն ալ անցան: Ասանկ կարծիք կայ, որ գետինը աղբով ու փողովաւորով ամեն տարի բան ցանելը ասանք գտած են հարաւը են, որ մինչեւ հիմա օգուտ կը տեսնենք ասանց այս վարպետութեանն:

Մշակութեան վարպետ են հին աղգէնուն մէջ Եգիպտացիները, Փիւնիկցիները (որ են Բաւալոսուն եւ Պերթիկ-Իլ-Էլ-Շամ բաղած երկրին հին բնակիչները), Յունները, Պաղեստինացիները, (որ են Ճեղպիցիք եւ Թաւուսիցիք եւ այն կողմի ուրիշ ցեղերը), եւ Հուրմիցիները (որ են Իւտալոցիցի նախնիքը): Հուրմիցիցից շինած գիւղերը մինչեւ հիմա կան, եւ մշակութեան վրայ շատ յարգի եւ ընդունելի գիւղերն են: Միկիլիս կողմին մէջ այնքան ծաղկեալ էր երկրագործութիւնը որ հին աստիւները Հուրմիցիցից համբար եւ ցորենի շտեմարան կը սեպվէր:

Սոր աստիւներս մշակութեան արուեստին վրայ դրող եւ Գաղղիացի մէջ մշակութիւնը ծաղկելուն տալին պատճառ եղած է Օլիւկէ Տը Սեւ անուն մարդը, որ մինչեւ հիմա Գաղղիացիք իրենց աղբին բարեբարներուն կարգը դրած են: Ասոր

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՈԼԻՔԱՆՈՎՈՅ ԶԵՆԻՏԻ ԽԷՆ